

ARETE

Politik Felsefe Dergisi
Journal of Political Philosophy

Arete Politik Felsefe Dergisi | Cilt: 1, Sayı: 2, 2021
Arete Journal of Political Philosophy | Vol: 1, No: 2, 2021

Makale Gönderim Tarihi | Received: 30.09.2021
Makale Kabul Tarihi | Accepted: 04.11.2021
Araştırma Makalesi | Research Article

www.aretjournal.org

Sarı Yeleklilerden Aşı Karşıtlarına: Fransa'da Toplumsal Muhalefet*

Hasan GÜLER**

Özet

Bu makalede son dönem Fransa kamuoyunu meşgul eden “Sarı Yelekliler” ve “Aşı Karşıtları” üzerinden toplumsal muhalefet anlaşılmasına çalışılacaktır. Neo-liberal politikalar sonucunda giderek atomize olmuş bir toplum görüntüsü veren Fransa’da eşitsizliklerin derinleşmesiyle geleneksel muhalefetin dışında gelişen toplumsal muhalefetin yapısını anlamak bu makalenin öncelikli amaçlarından biridir. Bu nedenle toplumsal hareketler literatürüne değinmekten ziyade, Fransa’daki son dönem Sarı Yelekliler ve Aşı Karşıtlarını konu alan tartışmalara yer verilerek bu iki hareketin yaslandığı toplumsal kesimler analiz edilecektir. Makale, betimleyici bir metodoloji geleneğine yaslansa da yer yer saha gözlemlerine dayanan bulguları da kullanacaktır. Makalenin temel iddiası, tek bir paydaya indirgenemeyecek bu iki hareketin anlaşılmasına yönelik ana akımın geliştirdiği kültürel okumanın olguyu anlamada yetersiz kalacağıdır. Yatay bir şekilde örgütlenen, sendikal bir geçmişi olmayan ve ideolojik bağlıklarının sınırlı düzeyde kaldığı bu yeni toplumsal muhalefetlerin heterojen yapısının dikkate alınmadan yapılacak analizlerin yetersiz kalacağı ve sınıfsal dinamiklerin gözden kaçırılmaması gerektiği makalenin diğer bir iddiasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda giriş bölümünde genel bir çerçeve çizildikten sonra birinci

* Bu çalışma, 2020 1. Dönem TÜBİTAK 2219 “Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı” kapsamında desteklenmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof.

Sosyoloji Bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi, Uşak Üniversitesi | The Department of Sociology, Faculty of Arts and Sciences, Uşak University.

hasan.guler@usak.edu.tr

Orcid Id: 0000-0002-5452-071X

Doi: <http://dx.doi.org/10.47614/arete.pfd.36>

Güler, H. (2021). Sarı Yeleklilerden Aşı Karşıtlarına: Fransa'da Toplumsal Muhalefet. *Arete Politik Felsefe Dergisi*. 1(2). 31-46.

bölümde Sarı Yelekliler hareketinin analizi yapılmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde Aşı Karşıtları incelendikten sonra sonuç bölümüyle makale sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Sarı Yelekliler, Aşı Karşıtları, Sınıf

From Yellow Vests to Anti-Vaxxer: Social Opposition in France

Abstract

The main purpose of this study is to understand social opposition within the framework of “Yellow Vests” and “Anti-vaxxers” who have been occupying French public opinion in recent years. One of the main goals of this study is to conceive the structure of social opposition movements that have grown out of the traditional opposition as a result of increased inequality in France, where society is appeared to be divided as a result of neo-liberal policies. For this reason, instead of addressing social movements literature in general, social groups on which these two social movements are based will be examined by discussing current debates on “Yellow Vests” and “Anti-vaxxer” in France. Although this article is based on the descriptive research methodology, findings that are based on field observation will also use. The main argument of this article is that the cultural interpretation of these movements by the mainstream media will not be sufficient to explain these phenomena, which cannot be downgraded into a common ground. Another argument of the article is that without considering the heterogeneous structure of these movements, which are horizontally structured, do not have a union history, and have limited ideological affiliations will be insufficient, and class dynamics should not be overlooked. In this regard, first, a general framework will be presented in the introduction chapter, and the movement of “Yellow Vests” will be analyzed. In the second chapter, “anti-vaxxer” will be discussed, and the conclusion will be presented.

Keywords: France, Yellow Vests, Anti-vaxxer, Social class

Giriş

Tarih 17 Kasım 2018'i gösterdiğinde Fransa kendisini sarı renge bürünmüş olarak buldu. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 282 bin gösterici hayat pahalılığını ve hükümetin benzine yaptığı zammın yarattığı “öfkeyi” haykırmak için Fransa genelinde döner kavşakları ve yolları kapatılmıştı. Bu protesto sonucunda, “Sarı Yelekliler” (gilets jaunes) hareketi doğdu. Protestoyu takip eden günlerde “Sarı Yeleklilerin” kimler olduğu üzerine akademiden medyaya birçok alanda analizler ortaya çıkmaya başladı. Gelenekselleşmiş eylem repertuarının gösterenleri olan; organize ve bir sendikanın mobilize ettiği grevlerin dışında kalan bu hareketin nasıl tanımlanması gerektiğinin kafa karışıklığına sebep olduğu söylenebilir. Sonradan isteklerini¹ yazılı hale getirseler de “peygamberi ve manifestosu” olmayan bu hareketi bir “çokluğun” öfkesi olarak tarif etmek isabetli bir tercih olabilir mi? Klasik işçi sınıfı hareketinin

¹ Bkz. <https://sendika.org/2018/12/sari-yeleklilerin-siyasal-programi-42-talep-520684/>

dışında kalan görüntüsü ve yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan toplumsal muhalefet biçimlerine yakınlığı, bu hareketi “sınıf” dışı şeklinde kavramsallaştırmayı olanaklı kılar mı? 1980 sonrası dünyada, istihdam rejiminin esnekleşmesiyle birlikte, güvencesiz çalışma biçiminin norm haline gelerek emek piyasasının baskın form haline geldiği tezi genel kabul görmektedir. Güvencesiz biçimde çalışanlar, proletaryanın yerini alacak olan ve henüz toplumsal bir sınıf oluşturmayan “prekarya” olarak adlandırılmıştır. Son zamanların sıklıkla referans verilen bu “yeni tehlikeli sınıflar” yani prekarya, “Sarı Yeleklileri” anlamamızı sağlayacak bir analiz çerçevesi oluşturabilir mi? Bu soruların yanında sarı yeleklilerin siyasi yelpazenin neresinde durduğu da tartışmaların odak noktalarında biridir.

Yerleşik siyasetin kurumlarına karşı olan güvencesizlik, demokrasi eleştirileri, örgütlü muhalefete olan mesafeleri, hareketin kırsal kökeni ve “beyaz” Fransızların ağırlıklı oluşu nedeniyle bazı çevreler tarafından “yabancı” düşmanı olarak değerlendirilmeleri, hareketin siyasi kompozisyonuna ilişkin eleştirileri gündeme getirmiştir. Fransa’nın tarihindeki halk ayaklanmalarına referansla Sarı Yelekliler tarif edilmeye çalışılmıştır.² Sarı Yelekliler gibi Aşçı Karşıtlarının da son dönemdeki eylemleri, yerleşik siyasetin aktörleri tarafından benzer bir çerçevede eleştirilmektedir. Özellikle kovid-19 için geliştirilen aşuların, birtakım aşçı karşıtı çevreler tarafından muğlak bir “Yahudi komplosu” bağlamında değerlendirilmesi, bazı

² Vergilere karşı isyan, Fransa geleneğinin önemli bir karakteri olduğu için Sarı Yelekliler hareketi, bu geleneğin öne çıkan isyanlarının bir “devamcısı” olarak nitelendirilmiş ve Fransızların vergiyle sürdürdüğü firtınalı ilişkisinin günümüzdeki adına dönüştüğü iddia edilmektedir. Araştırmacı Alexis Sepire, 1789 Fransız Devrimi’nin de mali sorunlar sebebiyle başladığını hatırlatmaktadır. Bu isyanların öne çıkanları şunlardır: **Grand Jacqueire (1358)**: Yüzyıl savaşları döneminde Fransa’nın kuzeyini karıştıran büyük köylü isyanıdır. Jacques ön adı, O dönemlerde köylüleri belirtmek için kullanılmıştır. Köylü isyanının temel nedeni, İngilizler tarafından esir alınan Kral II. John’un serbest bırakılması için arttırılan vergilere ve senyör düzeninin kaldırılmasına yöneliktir. **Revolte des Maillotins (1382)**: Bu popüler halk ayaklanması, 6. Charles döneminde Paris’in bir kısmının tahrip olmasına neden olmuştur. Bu isyan adını, vergi tahsildarlarına karşı koymak için taşıdıkları tahta “tokmaklardan” (fr. maillet) almıştır. İsyanın amacı, her haneden alınan bir vergi olan “fouages”in yeniden getirilmesine karşı çıkmaktır. Ayaklanma başarısızlıkla sonuçlanmış ve önderleri idam edilmiştir. **Crise de la Gaballe (1542)**: Tuzdan alınan Kraliyet vergisi olan “gaballe”, uzun yıllar birçok isyana sebebiyet vermiştir. Tuzun yiyeceklerin saklanması için bilinen eski yöntemlerden olması ve aşırı vergilendirilmesi her zaman sorun haline gelmiştir. Tuz isyanlarının en önemlilerinden biri ise 1542-1548 yılları arasında, 1. François’nun vergileri tek bir çatı altında toplam girişiminden sonra Fransa’nın güneybatısında ortaya çıkmıştır. **Bonnets Rouges (1675)**: 14. Louis döneminde Fransa’nın Bretonya bölgesinde çıkan isyandır. “Kırmızı Külahlılar” olarak adlandırılan bu isyanın dayandığı toplumsal sınıflar, köylüler ve zanaatkarlar olmuştur. Hollanda ile yapılan savaşı finanse etmek için konulan yeni vergileri ve resmi işlemlerde kullanılan “damgalı kâğıt” üzerindeki vergiyi protesto etmek bu isyanın sebepleridir. **Revolution Française (1789)**: Fransız Devriminin az bilinen gerçeklerinden biri toplumun neredeyse tüm kesimlerini etkileyen mali bıkınlığının devrimde önemli bir tetikleyici olduğudur. 16. Louis, Amerikan Bağımsızlık Savaşı’na müdahalesinden beri kötü duruma düşen devlet kasasını kurtarmak için tüm Fransız halkının kraliyet vergisi ödemesini sağlayacak bir reform başlatmıştır. Soyluların muhalefeti, Kralı “Genel Meclisi” toplamaya zorlamıştır. Bu durum halkın hoşnutsuzluğunu özgürce ifade etmesine izin vermiştir ve sonunda halkın öfkesi devrimle sonuçlanmıştır. (Le point, 2018). Sarı yelekliler, kısaca tarif edilen bu isyanlar içinde kendilerini daha çok Fransız Devrimi’ne yakın bulmaktadırlar. Vergilerin, insanca yaşamı olanaksız kılacak kadar adaletsiz bir seviyeye varması ve temelde yapısal bir çok sorun olsa da vergi karşıtı öfkenin bütün toplumsal kesimleri içine alan bir halk isyanına dönüşmesi gibi nedeneler, sarı yeleklilerin kendilerini Fransız Devrimiyle özdeşleştirmelerine sebep olmaktadır.

noktalarda bu iki “öfkenin” örtüştükleri noktasında güçlü bir kanıt olarak sunulmaktadır. Toplumsal tabanlarının yakınlığı ve devletin uygulamalarına karşı oluşan derin güvensizlik, bu iki hareketin kamusal alanda birlikte hareket etmelerini kolaylaştırmaktadır.

Sarı Yeleklilerin, uzunca bir dönemdir Fransa'nın taşrasının “unutulmuş” “beyaz Fransızlarının” hareketi olarak görülmesi ve kentli kesimlerle olan kültürel mesafesi, entelektüellerin yanı sıra yerleşik siyasetin bu harekete bakışını belirlemiştir. Bu halk isyanının dışında kalınmasının yaratacağı faturanın ağırlığından dolayı kimi itirazları olsa da gelenekselleşmiş siyasetin aktörleri, Sarı Yeleklilerin “öfkesine” sessiz kalamamışlardır. Sendikalar ve siyasi partileri de içine alan muhalif kesimler, Sarı Yeleklilerin eylemleri uzadıkça isyanın içinde yer almaya çalışmışlardır. Yer yer homofobik, anti-semitik ve ırkçı söylemlerin ve şiddetin protesto gösterilerinde görünür olması, medya ve iktidar tarafından isyanın kriminalize edilmesinin enstrümanlarına dönüşmüştür. Bu tür eleştirilere karşı sosyolog Michel Wieviorka, büyük ölçekli toplumsal hareketlerde ırkçı ve yabancı düşmanlığı gibi kaymaların gözlemlenebileceğini söylemiştir. Hareketin iddialarına bakıldığında özünde toplumsal olduğunu ve uzunca bir dönemdir kültüralist bir parantez içinde tartışılan “İslam, Göç ve Etnisite” ile ilişkisinin çok sınırlı olduğunu dile getirmiştir (Wieviorka, 2018).

Wieviorka'nın analizinin önemi, Sarı Yelekliler gibi aslında tarif edildiği gibi homojen olamayan, farklı toplumsal kesimleri bir çatı altında birleştiren günümüz Fransa'sında etkili olan bu toplumsal muhalefeti anlamada etkili olmasından ileri gelir. Bu bağlamda makalenin temel iddiası, Sarı Yeleklilerin içindeki çeşitliliğe rağmen sınıfsal bir potansiyel taşıdığı, çokluk ve prekarya gibi hareketin erken döneminde ortaya çıkan bu analizlerin, isyanın sınıf dışı unsurların bir eylemi olarak görülmesine neden olduğu ve isyanın işçi unsurundan arınık olduğu bir imaj yarattığıdır. Sarı Yeleklilerin, gelenekselleşmiş sınıf hareketinin eylem patikasını takip etmediği doğru olsa da toplumsal taleplerinin güçlü oluşu, onu sınıfsal potansiyele yaklaştırmaktadır. Klasikleşmiş sınıf ikiliğinin (işçi sınıfı-burjuva) belirgin olmayışı ya da “devrime” heves etmemelerinin bu isyanın sınıfsal boyutunu perdelediği iddia edilebilir. Oysa, yola çıktıkları ilk andan itibaren zenginlerden alınan “dayanışma için varlık vergisinin” kaldırılmasının, Sarı Yeleklilerde yarattığı “sınıfsal öfke”, bu toplumsal muhalefete rengini veren ana unsurlardan biridir. Fakat bu potansiyelin kurumsallaşmış bir harekete dönüşmesi, zamanla isyanın içinde yer alan aktörlerin tavırlarıyla şekillenecektir. Makalenin diğer bir iddiası ise güçlü ideolojik angajmanları olmayan ve yatay hareketlilik temelinde örgütlenen Sarı Yeleklilerin, toplumsal muhalefetin diğer kesimleriyle eklemleme kapasitesinin yüksek oluşudur. Son günlerde kovid pandemisini ortadan kaldırmaya yönelik aşı “zorunluluğunun”

Fransa’da yarattığı huzursuzluk ve Aşı Karşıtlarının sokağa inmesi, Sarı Yeleklilerin de protesto gösterilerinde yer alması, bu eklemlenmenin örneklerinden bir olarak okunabilir.

Kim Bu “Sarı Yelekliler”?

Sarı Yeleklilerin hareketinin isteklerini göz önünde tutarak, somut politika önerilerinin yer aldığı çağrıya imza atan ve aralarında Edgar Morin, Chantal Mouffe, Susan George gibi entelektüellerin bulunduğu 200 kişi, Fransız toplumunu atom parçalarına bölünmüş bir toplum olarak tarif etmiştir. Tespitlerini derinleştirerek, zamanın ruhuna uygun bir şekilde neo-liberal ideolojinin altında yoğun ve rekabetçi küreselleşmenin diğer toplumlar gibi etkisi altında kalan Fransız toplumunun kompartımanlara ayrılmış, birbirinden haberi olmayan ve giderek uzaklaşan 4 büyük tabakaya ayrıldığını dile getirmişlerdir. Bu tabakalar:

1- Küreselleşmeden yararlanan ve burada veya başka yerde yaşayabilecek elitler; 2- Gelir, statü ve konum açısından az veya çok güvenceli, sistemle iyi bütünleşmiş kategoriler (memurlar, büyük şirketlerde çalışan süresiz sözleşmeli ücretliler, işleri iyi giden KOBİ sahipleri, vs...); 3- Şehir çeperlerindeki sitelerde yaşayan, çoğu göçmen ve emek piyasasına girmekte çok büyük zorluk çeken, marjinalleştirilmişler; 4- Prekarya, asgari ücrete talim edenler, küçük bir emekli aylığı alanlar, gelecekte güvencesiz küçük esnaf, işsizler, asgari gelir güvencesinden yararlananlar, genç işsizler, vs... (Kolektif, 2018).

Sarı Yeleklilerin sınıfsal kompozisyonuna bakıldığında dördüncü tabakayla örtüştüğü söylenebilir. Fransa “beyaz” taşrasının isyanı olarak resmedilmeye çalışılan Sarı Yelekliler hareketi, görüldüğü kadar homojen olmayan bir sınıfsal çeşitliliği sahiptir. Uzunca bir dönem kırsal alan üzerine çalışmalar yürüten sosyolog Benoit Coquard (2018), doğrudan sahada işçi sınıfı ağırlıklı bir bölgede yaptığı sınırlı bir gözlemde 80 kişinin mesleğini şu şekilde tarif etmiştir: 9 istisna dışında (serbest çalışanlar, zanaatkarlar, çiftçiler) diğerleri işçi sınıfının üyelerinden oluşan kadınlar ve erkekler. Bunun yanında işsizler ve küçük işletme çalışanları da yol kesme hareketinin içindeydi. Daha geniş bir ölçekte bakıldığında Sarı Yelekliler için sınıflar arası bir hareketlilikten söz edilebilir. Benoit, Pierre Bourdieucu bir çerçeveden bakarak Sarı Yeleklilerin toplumsal yapısına ilişkin, sosyal alanın “sağ alt” kümesinde karşımıza çıkan az eğitilmiş, zanaatkar, küçük işletmeciler ve el işi yapan işçi sınıflardan oluştuğunu söylemektedir (akt. Coquard, 2018). Bu kişiler, benzer zevklere sahip, omuz omuza veren ve ortaklaşılabilir bir yaşam biçimini paylaşmaktadırlar. Kuşaklararası bir geçişkenliğin olduğu ve kırsalda gençlerin de eyleme katıldığı bir birliktelikten söz edilebilir. Harekete kırsal kesimdeki katılımcıların cinsiyeti noktasından bakıldığında kadınların oldukça aktif olduğu görülür. Kırsalda, kamusal faaliyetlerin önünde genelde erkekler olsa da Sarı Yelekliler hareketinde en az erkekler kadar, kadınlar da mobilizedir (Coquard, 2018).

Klasik bir işçi sınıfı görüntüsü vermeyen bu farklı toplumsal sınıfların, aynı toplumsal talepler etrafında yan yana gelmesinin yarattığı kafa karışıklığı, hareketin nasıl tanımlanması gerektiği noktasında işleri zorlaştırır. Sarı yelekliler bir taraftan prekarya analizi açısından dar bir biçimde yaş ve mesleki alan değerlendirmesinin dışına çıkarlar. Bu durum, artık nüfusun geniş bir kesimini kapsayan geleceğin belirsizleşmesi ve güvencesizliğin bir norm haline geldiği çalışma evreninde güvenceli kontratları olsa da çalışanların arzu ettikleri bir yaşamı kuracakları imkanların yitiminin bir sonucu olarak düşünülebilir. Bundan dolayı akaryakıtta gelecek en küçük bir zammın aile bütçelerini sarsması ve zenginlere uygulanan vergi muafiyeti, Sarı Yeleklilerin öfkesini biraz açıklar niteliktedir. Güvencesizlik ve belirsizlik hissi burada belirgin iki etmendir.

Sermayenin çıkarlarını temsil eden düzene karşı çıkan bu isyanın görünürde siyasal hedeflerinin olmayışı, hareketin politik bir bağlamı olmadığı anlamına gelmez. İsyanın ilerleyen günlerinde yayınlanan 42 maddelik bildirin içinde yer alan taleplerin toplumsallığı hareketin politik bir hüviyetinin oluştuğunun işaretidir. Sosyolog Federico Taragoni, halk ve seçkinler arasındaki ayrımın ısrar eden Sarı Yelekliler hareketinin popülist boyutunun altını çizirken, sınıfsız bir toplum için savaştan devrimci bir hareket olmadığını belirtmektedir. Hareketin siyasal ufku, demokrasiyi daha fazla temsiliyet, eşitlik ve sosyal adaletle geliştirmektir (Chroniques critiques, 2020). Yapısal problemleri düzen içinde çözmeye yönelik bir siyasal ufkun “devrimci” olmadığı açıktır. Bir nevi İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen ekonomik refah ve yükselen yaşam standartlarının Fransa’sının “Şanlı Otuz Yıllar”ının (fr. trente glorieuses, 1945-1975) hayalinin sarı yeleklilerin taleplerinin içine sızdığı söylenebilir. Devrimci bir tutumları olmadığı, hiyerarşik bir örgütlenmeye yaslanmayan ve emekçi sınıfların alışıla gelmiş eylem deneyiminden uzak bir görüntü veren Sarı Yelekliler hareketine Fransız solunun bazı kesimleri bu nedenlerden ihtiyatla yaklaşmışlardır.

Fransız entelektüel Bernard-Henry Levy, hareketin müesses nizama karşı olan yapısını ve “şiddet” içeren eylemlerini öne çıkararak 1934 yıllarında Charles Murras’ın önderliğinde senatoya karşı yürüyen milliyetçi ve sağcı çevrelerle olan benzerliğini dile getirmiştir. 1968 öğrenci hareketinin Fransa’daki etkili figürlerinden biri olan Daniel Cohn-Bendit, hareketi “Poujadist”³ olarak nitelendirdikten sonra, ekoloji ve ekonomi ikiliği içinde akaryakıt

³ Cohn-Benedit’in sarı yeleklilerin hareketini nitelendirmek için başvurduğu tarihsel referans “Poujadizm”in olumlu çağrışımları yoktur. Poujadizm, 1950’lerin başındaki Fransa’da ortaya çıkan korporatist ve popülist karakteri olan sağcı bir harekettir. İsim babası, “Tüccarları ve Esnafları Koruma Birliğinin” (Union de Defense des Commerçants et Artisans-UDCA) kurucusu Pierre Poujade’dır (1923-2003). Günümüzde Poujadizm terimi, küçük tüccar lehine demagogik bir tutumu, istekli bir korporatizmi, ekonomik ve sosyal kalkınmaya karşı

zamlarının yarattığı bazı sorunları anlamasına karşı ekolojik olarak gelecekte daha büyük sorunların yaşanacağını düşündüğü için Sarı Yelekliler hareketine mesafeli olduğunu ifade etmiştir (Cohn-Bendit, 2018). Fransız solunun önemli bir figürü olan Alain Badiou da verdiği bir mülakatta, Sarı Yelekliler hareketine ilişkin büyük bir coşkuyu paylaşmadığını şu ifadelerle belirtmiştir: “Orada benimle konuşan, harekete geçireni ilgimi çeken hiçbir şey görmüyorum. Bu sempatik karnaval beni etkilemiyor... liderlik ve disiplinli örgütten yoksun” (Aeschmann, 2019). Sendikal bir arka planı olmayan ve dağınık bir görüntü veren bu hareket, yapısal sorunların ancak güçlü bir sendikal mücadeleyle çözüleceğine olan inancı paylaşan geleneksel solun eleştirisinden nasibini almıştır.

Eylemlerin başından itibaren desteğini dile getiren Marine Le Pen (Ulusal Birlik, sağ) ve Jean-Luc Mélenchon’a (Boyun Eğmeyen Fransa, sol popülist) rağmen Fransa’nın taban olarak en geniş emek birlikleri isyanın üçüncü haftasına kadar sessiz kalmışlardır. Sendikalardan bağımsız, öğrencilerin, işçilerin, demiryolu işçilerinin, kamyon işçilerinin isyana katılmasıyla ve toplumun farklı kesimlerinin eylemcilerin isteklerini haklı bulmasıyla sendikalar ayak diremekten vazgeçerek eylemlerde görünür olmaya başlamışlardır (Sancar, 2019). Geleneksel solun Sarı Yeleklileri değerlendirirken düştüğü hata kültürel bir çerçeveden isyanı tarif etmeye çalışmasıdır. Ana akıma uyararak Sarı Yelekliler hareketini, taşranın isyanı ve “gerici” bir hareket olarak değerlendirmek, yüzeysel kalan ve bu hareketin dinamiklerine uzak bir analizdir.

Sınıf kavramının Sarı Yelekliler analizine dahil edilmesinde cimri davranılması “sınıfın” yokluğu tezleriyle yakında ilgilidir. Sanayi sektörünün gerilediği, fabrikanın artık toplumsal hareketlerin merkezi ve sosyalleşmenin alanı olmadığı iddialarının düşünce evrenini kuşattığı söylenebilir. Bu “yeni zamanlara” (Jaques ve Hall, 1995) ilişkin fikirler, statülerin geçicilişmesi ve çoğalmasıyla birlikte geleneksel işçi sınıfı imajının parçalandığı yönündedir. Peki, işçi sınıfının “yokluğundan” bahsetmek toplumsal olgularla uyumlu mudur? Bu soruya Jaques Lancier (2019), Fransa’daki çalışan nüfusun çoğunluğunun hala işçi ve çalışanlardan oluştuğunu söyleyerek cevap vermektedir. Ona göre, Sarı Yelekliler gerçekte popüler sınıfların, işçi sınıfının ve çalışanların parçasıdır. Fakat Fransa gibi post-endüstriyel olduğu söylenen bir toplumda temel iddia, işçilerin ortadan kaybolduğu üzerinedir. İşçiler öncelikle istatistiklerden kaybolmuşlardır. Bir şoför daha önceleri işçi sınıfının üyesi olarak kabul edilirken, günümüzde hizmet sektörünün çalışanına dönüşmüştür. Benzer bir şekilde lojistik, iletişim ve inşaat sektöründe çalışanlar da sanayi istatistiklerinden çıkarılmıştır. Şirketlerin, yapılan işleri

muhalefeti, parlamento karşıtlığını da içermektedir. Genellikle “küçük-burjuva” muhafazakarlığı olarak görülmektedir (La toupie, 2021).

parçalaması mavi yakalıların lehine hizmet sektörünü şişirmiştir. Beş sanayi işçisinden dördü erkeklerden, beş hizmet işçisinden dördü kadınlardan teşekkül etmektedir. Bu kişiler bir çift olarak aynı sınıfın yani işçi sınıfının üyesi olarak yaşamaktadırlar (Lancier, 2019). Bu perspektiften bakıldığında, Sarı Yeleklileri “çokluk” ya da “prekarya” gibi kavramlarla açıklamak hareketin sınıfsal bir karakter taşıdığı gerçeğini örtme işlevini gördüğü iddia edilebilir. Michael Hardt ve Antonio Negri (2004), yeni küresel düzenin yapısı, işçi sınıfının miadını doldurduğu ve yeni bir devrimci özneye ihtiyaç olduğuna dair tezlerini önce “İmparatorluk” sonra “Çokluk” adlı eserlerinde tartışmaya açmışlardır. Bu yeni özne onlara göre “çokluk”tur. İşçi sınıfının yerine geçen çokluğu şöyle tanımlamaktadırlar:

Çokluğu kavramsal düzeyde, halk, kitleler ve işçi sınıfı gibi diğer toplumsal özne mefhumlarından ayırmalıyız. Halk, geleneksel olarak üniter bir kavramsallaştırma olmuştur. Nüfus elbette birçok farklılık tarafından belirlenir, ancak halk, bu çeşitliliği bir tekilliğe indirger ve nüfusa bir özdeşlik dayatır: Halk birdir. Çokluksa aksine çoktur. Çokluk, asla bir tekilliğe ya da tek bir özdeşliğe indirgenemeyecek sayısız içsel farktan müteşekkildir: Kültür, ırk, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve cinsellik farkları kadar farklı emek biçimlerini, farklı yaşam tarzlarını, farklı dünya görüşlerini, farklı arzuları da kapsar. Çokluk tüm bu tekil farkların çoğulluğudur... (Hardt ve Negri, 2004, s. 12).

Sarı Yeleklilerin toplumsal bileşimi düşünüldüğünde “çokluk”, bu farklılığın analizi için isabetli bir kavram izlenimi vermektedir. Dünya üzerindeki son zamanlardaki toplumsal hareketlerin farklı sosyal sınıflardan ve kimliklerden oluşması, siyasi merkezlerinin olmayışı çokluk kavramını işlevsel kılar. Fakat tekil olgulara bakıldığında, ulusal ölçekte işleyen son dönem hareketler gibi Sarı Yelekliler, ulus-ötesini öncelememektedir. Hardt ve Negri, “çokluk eylemlerinin” hedefi olarak ulus-aşırı imparatorluk kurumlarına karşı olduğunu dile getirirken, “fark, güç, direniş, yaratıcılık” idealizminin hareketlerin ardındaki güç olarak okunmasının, somut olguları ve gelişmeleri görmekte işi zorlaştırdığına dikkat çeker (akt. Koşar, 2017). Sarı Yelekliler hareketi, genel bağlamda kapitalist sistemin işleyişinin eşitsizlikler üreten yapısına, ulusal ölçekte ve somut olgulardan hareket eden itirazların yansımasıdır. Tekilliklerin demokratik birlikteliği olarak ortaya çıkan “yeni” siyasal özneyi tarif eden “çokluğun” politik hedeflerinden bir olan “küresel yurttaşlık” en azından sarı yelekliler hareketi bağlamında olduğu gibi son dönem toplumsal hareketler için de geçerli değildir. İstekleri, yapısallaşmış eşitsizliklere olan itirazları ve öfkelerinin yöneldiği aktörün iyi yönetemeyen hükümetler oluşu, ulusal sınırların ufku ile sınırlı kalan bu yeni toplumsal hareketlerin “çokluk” ile analiz edilmesi, işçi sınıfının görünmez kılınmasına ve somut toplumsal olguların yeterince analiz içine dahil edilmemesine neden olur.

“Çokluk” gibi “prekarya”da yeni toplumsal hareketlerin içinde yer alan toplumsal kesimlerin tanımlanmasında en çok başvurulan kavramlardan birdir. Guy Standing (2014)

“*Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*” adlı eserinde “oluşum sürecinde olan bir sınıf” olarak prekaryayı tarif etmektedir. Emek sürecinin esnekleşmesi, kuralsız çalışma biçimlerinin kural haline gelmeye başlaması ve güvencesizlik prekarya kavramının anahtarlar kelimelerine dönüşmüştür. Standing, prekaryayı “*üretim ilişkileri içerisindeki konumuna bağlı olarak sürekli kaygı ve kontrolü kaybetme korkusu yaşayan herkes*”, bir nevi hereksin kendini içinde bulacağı muğlak bir şekil olarak tanımlamıştır. Onun 1980 sonrası emek dünyasının yaşadığı dönüşümleri anlamaya yönelik bir çabanın ürünü olarak netlik kazanan prekarya kavramsallaştırmasını kapsayacak Marksist literatürdeki “yedek işçi gücü ordusu”ndan çok da uzak olmadığı söylenebilir. Güvencesiz emek biçiminin yeni bir sınıf teşekküllü olması, yedek işgücü ordusunun büyümesi ve işçi sınıfının kırılabilirliğini artmasıyla paralellik içindedir (Pelek, 2019, s. 121). Marksist yazından bir kopuş ya da onun sınırlarını genişletmeye yönelik “çokluk” ve “prekarya” kavramlarının günümüz emek hareketlerini anlamada açıklayıcı bir çerçeve sunmalarına karşın işçi sınıfının yokluğu tezlerini olgusal olmayan bir temelde ilan etmeleri; yapısal eşitsizliklerin, güç ve sömürü ilişkileriyle beraber, emek sermaye çelişmesini görünmezlik mntikasına itmesi ve “vatandaşlık geliri”, “yoksullukla mücadele”, “ehlileştirmiş bir globalizm” gibi prekaryanın politik ufkunun darlığı, bu iki kavramı dünyayı değiştirmesi umulan “yeni” öznelerin daha baştan müesses nizama “yenildiği”nin işaretine dönüştürür.

Böylesi bir hareketin taşıdığı çeşitlilik onu tek bir renk üzerinden anlamayı da zorlaştırmaktadır. İdeolojik olarak da homojen bir görüntü vermemesi bu durumu pekiştirmektedir. Aşılımış bir sınıf hareketi olmasa da Sarı Yelekliler’in istekleri, içindeki toplumsal kesimler, zengin-fakir ikiliği üzerinden “sınıfsal öfke” ve daha da radikalleşmesi muhtemel politik hedefleri göz önüne aldığında sınıf karakteri taşıyan bir hareket olarak değerlendirilmesi çok da isabetsiz olmayacaktır. Geleneksel solun harekete bakışının ihtiyatlı olması aslında Sarı Yeleklileri bu karmaşıklığı içinde anlamaya çok istekli olmaması olarak okunabilir. Özellikle sarı yeleklilere mesafeli duran kesimler, İtalya örneğinde karşımıza çıkan “Beş Yıldız” (2005) hareketinin daha sonra partileşerek (2009) sağ popülist bir partiye dönüşmesi karşısında Sarı Yeleklilerin kaderinin bu yöne evrileceği kaygısını paylaşmaktadırlar. Bu iki hareket yapısal farklılıklarına rağmen temelde iki ortak noktada buluşur: Geleneksel politikaya olan inançsızlık ve “anti-politik” pozisyon (Deveccih, 2019). Sosyolog Camille Bedock (2018) iki hareketin kesiştiği yer elitlerin reddi olabileceği için karşılaştırmanın burada bırakılması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, İtalya’nın seçim sisteminin bir halk hareketinin parlamentoda temsil edilmesine imkân veren yapısı Fransa’da

yoktur. Ayrıca Sarı Yeleklilerin elit hoşnutsuzluğunun yanında iktidar olmak yerine eleştirel bir politik pozisyon takınmaları, onları “Beş Yıldız” gibi İspanya’daki “Podemos” hareketinden ayıran özelliklerini oluşturmaktadır (Bedock, 2018). Bu farkları da gözetenek, Sarı Yelekliler hareketinin içinde sağ ve yer yer aşır sağ eğilimlerin varlığı olsa da bu sağ eğilimden daha güçlü bir damar olarak yapısal problemlerin önemine vurgu yapan ve düzenle sorunları olan toplumsal kesimlerin hareketi daha ilerici bir çizgiye taşıma durumu daha güçlü bir alternatif olabilir. Bu noktada sorulması gereken soru şu olur: Sarı Yelekliler, içinde barındırdıkları heterojen karakteri güçlü bir toplumsal muhalefete dönüştürebilecekler mi yoksa birbiriyle rekabet halinde olan çok fazla mesaj hareketin çöküşünü mü getirecektir? Hareketin nasıl bir çizgiye oturacağı toplumsal koşulların ve hareket içindeki hangi eğilimlerin “ana akım” haline geleceğiyle yakında ilgilidir. Bu noktada geleneksel sola ve hareketi eleştiren muhalif kesimlere düşen görev, Sarı Yeleklilerle ilişki kanallarını açık tutarak “yeni” olanı anlamaya çalışmak ve sınıf hareketinin deneyimle kalıcı bir muhalefete dönüşmesinin imkanlarını aramak olabilir.

Fransa’nın “Yeni Muhalifleri”: Aşı Karşıtları

Dünyayı içine alan ve artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı bir atmosferin oluşmasını sağlayan covid-19 virüsünün neden olduğu salgın, 2020 yılından beri etkisini devam ettirmektedir. Salgının sadece hasatlık parantezine alınmasını güçleştirecek bir dizi toplumsal, siyasal ve ekonomik etkisi olmuştur. Bu etkiyi erkenden sezen ve salgının erken döneminde ilk analizlerini kamuoyu ile paylaşan ünlü düşünürlerin fikirleri kamuoyunda tartışma yaratmıştır. Zizek (2020), salgının komünizme yeniden yükselme şansı verebileceğini söylerken Agamben (2020) ise, “istisna halinin” olağan hale gelmesinde salgının hükümetlere yeni imkanlar sunacağı ve baskıcı yönetim aygıtının gücünü arttıracığı yönünde karamsar bir senaryo ortaya koymuştur. Edgar Morin (2020) ise, ne karamsar ne de iyimser, ikisi arasında bir pozisyon alarak, korona virüsün uzunca bir süredir neo-liberalizm etkisi altında yozlaşan dayanışmayı güçlendiren bir yaklaşıma yol açabileceğini söylemiştir. Felaketlerin arkasından kapitalizmin nasıl bu krizi fırsata çevirdiğine ilişkin durumu anlamaya yönelik “Şok Doktrini” adlı kitabın yazarı Naomi Klein (2020), liberal iktisadın önemli figürlerinden bir olan Milton Friedman’a atıfla, kriz zamanlarında imkansız görünen birçok fikrin aniden mümkün hale geleceğini dile getirmiştir. Bu noktada hayati soru kimin fikirlerinin baskın hale geleceğine ilişkindir. Salgının, sınıfsal bir ayırım yapmadan herekse bulaştığına ilişkin ilk vurgular yerini var olan toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği ve görünür kıldığına dair daha isabetli yorumlara bırakmıştır. Sadece bir sağlık krizi olmayan kovidin aynı zamananda eşitsizlikleri hızlandıran bir karaktere sahip olması farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda en çok vurgulanan sonuçlardan birdir.

Makalenin sınırları gözetildiğinde Fransa, toplumsal eşitsizliklerin boyutunun anlaşılması açısından iyi bir örnektir.

Fransa’da kovidin neden olduğu ölüm riskinin düşük gelirli bölgelerde yaşayanlar arasında zengin bölgelere oranla %60 daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. 26 Kasım 2020 tarihli “Eşitsizlik Gözlemevi”nin yayınladığı yoksulluk raporu ve “Fransa Halk Sağlığı” merkezinin 7 Nisan 2021 rakamlarının karşılaştırılması, bölgeler arası farkları daha net ortaya koymaktadır. Vandée bölgesinin nüfusunun %5’i yoksulluk sınırının altında yaşarken; Paris’in kuzey banliyösü Siene-Saint-Denis’de bu oran %17,5’tur. Aynı zamanda Vandée’de birinci doz aşılama oranı %12,3 iken Siene-Saint-Denis’de %9,6’dır. Yoksulluk ve aşı yapılma sayıları arasında bir paralellik kurmak olası görünmektedir. Rakamların resmi analizi sınıfsal eşitsizliklerden ziyade yaş argümanı etrafında yapılmaktadır. Fransa’nın yoksul bölgelerinde genç nüfusun fazla oluşu aşılama arasındaki farkların nedeni olarak sunulmaktadır. Yaşlıların önceliği gözetildiğinde bu argümanın ikna edici bir tarafı olduğu söylenebilir. Fakat sosyal devletin çözülüşü, yoksul mahallelerin kendi kaderine terk edilmiş görüntüsü, merkezlere erişim zorunluluğu, lojistik sorunlar ve aşya karşı yerel güvensizliğin bir tür devlete karşı olan güvenin yitimi olarak kendini göstermesi gibi nedenler sosyal gerçekliği açıklamada daha etkilidir. (Le Clerc, 2021).

Salgının, eşitsizlikleri görünür hale getirmesinin yanında diğer önemli bir etkisi hükümetlerin, sağlığı gerekçe göstererek “normal” zamanlarda uygulamaya koymakta zorlanacağı kararları alabilme meşruiyetinin sınırlarını genişletmesi olmuştur. Şu an için salgını kontrol altına alabilecek en önemli enstrüman olan aşının Fransa’da bir nevi “zorunlu” hale gelmesinin özgürlüklerin sınırlandırılması bağlamında kamuoyunun kutuplaşmasına neden olduğu söylenebilir. “Aşı karşıtları” olarak adlandırılan toplumsal muhalefet her cumartesi sokaklara inerek bu durumu protesto etmektedir. Kamusal alanlara girişte iki doz aşının zorunlu hale getirilmesi, aşı konusunda “endişeli” olanları mobilize etmiştir. Sarı Yelekliler’den sonra Fransa sokakları son günlerde Aşı Karşıtlarının eylemlerine sahne olmaktadır. Tıpkı Sarı Yelekliler hareketinde olduğu gibi heterojen bir yapıya sahip olan Aşı Karşıtlarının taşıdıkları pankartlarda bu çeşitliliğin izleri görülmektedir.⁴ Sınıfsal kompozisyonları açısından Sarı Yelekliler hareketine benzer bir yapı gösterdikleri söylenebilir. “Halk sınıfı” (fr. classe

⁴ “Çocuklarımıza dokunmayın” (fr. Touche pas aux enfants), “Fransa’yı Özgürleştirin” (fr. liberons la france), “Soykırıma son” (ing. stop genocide), “Bırakmayacağız” (fr. on lache rien), “Ben bir fare değilim” (fr. je ne suis pas un rat), “Aşı öldürür” (fr. vaccins tue), “Eğer sağlık kriziye hemşireleri işe alalım, güvenlik elamanlarını değil” (fr. Si la crise était sanitaire, on recruterait des infirmiere... pas de vigiles!), “Bugün aşı kartı, Yarın? Çip???” (fr. Aujourd’hui, Le pass, et demain? La puce???), “Özgürlük” (fr. liberté), “Kobay değiliz” (fr. nous ne sommes pas des cobayes), “Sağlık diktatörlüğü” (fr. dictature sanitaire),

populaire)⁵, aşı karşıtı gösterilerde öne çıkan toplumsal kesimlerin başında gelmektedir. Hükümete karşı olan güvensizlik eylemcileri mobilize eden motivasyonun ana kaynaklarından biridir. Fransa’da son yapılan bir araştırmada, halkın %16’sının aşı olmayı düşünmediği ifade edilmiştir. 35 yaş altı kadınlar ve özellikle halk sınıfı arasında aşı karşıtlığı güçlü bir temsil bulmaktadır. Inserm ve CNRS’in 86.000 kişiye uyguladığı ankette, aşya karşı tereddütlü ve boyun eğmeyen kişilerin sosyal karakterinin anlaşılması bakımından önemli veriler sunulmuştur. Çalışmanın editörlerine göre sosyal hiyerarşinin altında yer alan kesimler, genel olarak aşlamaya ve özelde koronavirüs aşısına karşı isteksizlerdir. Bu bağlamda işçilerin %17’si aşlanmayacaklarını beyan etmiştir. Bu oran üst düzey yöneticilerde %8’dir.

Çalışmanın editörlerinden araştırmacı Alexis Spire, sağlık kartı dayatmasının aşya dirençli olan bazı gruplar üzerinde çok etkili olamayacağını belirtir. Ona göre, nüfusun bir kısmının gündelik hayat pratikleri içinde uzun bir zamandır restoran, sinema ve tiyatro yer almamaktadır. Hatta tren ve uçak ile seyahat hatırlanmayacak kadar mazide kalan tatlı bir anıya dönüşmüştür. Spire’e göre (2021), halk sınıflarına, işçi sınıfına ve kentsel alanın çeperinde yaşayan isteksiz aşı karşıtlarına ulaşmanın yolunun tehdit etmektense ikna etmektir. Hükümete karşı olan güvensizlik, özellikle kovid aşısına karşı olan tereddüdün önemli bir nedenidir. Spire’e göre, katılımcıların çoğu hükümeti protesto etmek için aşyayı reddetmemektedir. Çoğunluğun siyasallaşmayı istemediği gibi karşı çıktıkları nokta, hükümetin ekonominin yeniden canlanması uğruna bilimsel standartları feda etmesidir. Spire, bundan dolayı aşı karşıtı toplumsal kesimleri aşı hakkında bilgilendirmenin önemli olduğunu altını çizmektedir (Cardot, 2021). Aşı Karşıtlarının ya da aşya mesafeli yaklaşanların, Spire’nin dediği gibi, çoğunluğunun önceliğinin siyasallaşma olmasa da meydana gelen protestoların dilinin hükümete karşıtı bir ton taşıması ilerde aşı karşıtlığı üzerinden oluşan bu toplumsal muhalefetin diğer “öfkeliyle” ortaklaşarak uzun soluklu bir muhalefete evrilme potansiyeli taşır.

Her iki hareketin kalıcı olmasını ve politik geleceğini anlamak için “Yeni Toplumsal Hareketler” teorisine kısaca bakmakta yarar vardır. Yeni toplumsal hareketler, iktisadi bir temele yaslanan ve ekonomik taleplerin belirleyici olduğu sınıf temelli, iktidarı hedefleyen merkezi hareketlerin yerine, hiyerarşik merkezi örgütlenmeyi dışlayan, yatay, kimlik yönelimli, ideolojilere mesafeli örgütlenme pratikleri olarak “eski” toplumsal hareketlerden ayrılmaktadırlar. Yaşamı toplumun büyük bir kesimi için “yaşanmaz” kılan neoliberal politikalara karşı olan yeni toplumsal hareketlerin politik ufku geleceğin ideolojik inşasından

⁵ Halk sınıfı kavramı, yalnızca üretim araçlarının mülkiyetine dayanan marksist sınıf teorisine atıfta bulunmaz. Ekonomik, politik, etnik, dini, cinsel vb. eşitsizliklerden etkilenen kişilerden oluşan geniş bir grubu belirtir.

daha çok şimdinin ihyasına yöneliktir. Simon Tormey, bu bağlamda yeni toplumsal hareketleri, büyük anlatıların ideolojik kalıplarını kabul etmeyen ya da ideoloji sonrası ve sıkı olmayan bağlarla birbirine bağlı olarak tarif etmektedir (Tormey, 2006, s. 92). Melucci, kimliğin tanınması, devlete ve piyasaya karşı kişisel hakların savunulması boyutlarını önceleyerek yeni toplumsal hareketlerin bazı özelliklerinin altını çizer: “Sembolik düzeyde sistemle mücadele, küresel dayanışma ağlarının oluşumuna imkan tanıyarak ulus-ötesi bir nitelik, kültürel değişim ve yüksek eğitilmiş/vasıflı yeni elitlerin ortaya çıkışının desteklenmesi ve ademi merkezîyetçi, yenilikçi ve katılımcı bir görüntü arz etmeleri” gibi (Melucci’dan aktaran Çömlekçi, 2019, s. 3004). Melucci’ye göre, bir hareketin hedefini maddi amaca indirgemek doğru değildir. Toplumda var olan yapısal problemlere dikkat çekmek, katılmış kültürel normları ve kimlikleri sorgulayarak dönüştürmektedir (Melucci’dan aktaran Atilla ve Ün, 2018, s. 790). Della Porta ve Diani’ye göre de benzer şekilde kimlik vurgusu önemlidir. Kolektif bir kimliğin paylaşılması toplumsal hareketin oluşumu için temel bir gerekliliktir. Ortaklaşan normlar ve değerler ve bunun üzerinden kimlik inşası çıkarları peşinde koşan bir grup olarak tanımları sınırlarını genişletmiştir (Atilla ve Ün, 2018, s. 790). Sınıfsal temellerin silikleştiği, sınıf çıkarının yerine kimliklerin kolektif birlikteliğine vurgu, geleneksel ideolojilere konulan mesafe, geleceğe yönelik bir kurgu yerine şimdinin önemsenmesi şeklindeki yeni toplumsal hareketlerin bu özellikleri sarı yeşilliler ve aş karşıtı muhalefetin de ortaklaştıkları noktalardır. Hiyerarşik olmayan örgütlenme pratiği, liderin yokluğu ve ideolojilerin kısıtlayıcı yükünü taşıyamamak vb. bu tür hareketlerin güçlü oldukları yanlar kadar kalıcı bir muhalefete dönüşmede eksik taraflarını oluşturmaktadır.

Kovid-19 aşısına karşı oluşan toplumsal muhalefetin tıpkı Sarı Yeşillilerde olduğu gibi devlet başkanının “yeniden” otoriter olarak kabul edilmesi ve Fransa nüfusunun en savunmasızlarının zorluklarını ve şüphelerini anlayamaması gibi ortak bir hedefi paylaştıkları söylenebilir (Werly, 2021). Diğer bir ortak nokta, sarı Yeşilliler hareketinin meşruluğunu, protestolarda medyaya yansıyan şiddet görüntülerine referansla eleştiren ve Gustav Le Bon’un kalabalıklarının anımsatan “bilim dışı” davranma refleksinin benzer bir şekilde aş karşıtlarını tanımlamak için de kullanıldığıdır. Bilimsel verilere dayanarak aş olmadaki ihtiyatlı davranmanın kendisi müesses nizamın sınırlarını belirlediği rasyonel alanın dışına çıkmak olarak tarif edilmektedir. Rasyonellik üzerinden yürüyen bu tartışmanın aş karşıtlığının dayandığı toplumsal tabanın isteklerinin neler olduğunun anlaşılmasını gölgelediği söylenebilir. Daha önce belirtildiği gibi düzenin hor görmekte ısrar ettiği toplumsal gruplar dün Sarı Yeşilliler olarak kendilerini ifade ederken, bugün büyük bir çoğunluğu aş karşıtlığı

üzerinden öfkelerini dile getirmektedirler. Bugünlerde Fransa’da “halk sınıfı” olarak tarif edilen ve Sarı Yeleklilerin toplumsal tabanıyla örtüşen grupların biz de varız demelerinin yolu aş karşıtlığı olmuştur. Kendi içlerinde de homojen olamayan aş karşıtlarını “bilim dışı” bir hareketin kaynağı olarak görerek toplumu kutuplaştırıcı bir ikilik yaratmanın kendisi problemlidir ve toplumsal sorunları gölgelemektedir. Sarı Yeleklilerin ideolojik esnekliği ise görünür bir şekilde aş karşıtı protestolarda yer almasını sağlayarak, toplumsal hoşnutsuzluğun günümüz Fransa’sında tabanını genişletmektedir.

Sonuç

Fransa, son dönemlerde toplumsal muhalefetin en görünür olduğu yerlerden biridir. 2018 yılında “Sarı Yelekliler” hareketiyle başlayan bu süreç günümüzde “Aşı Karşıtlarıyla” devam etmektedir. Dayandıkları toplumsal taban dikkate alındığında “halk sınıfı” olarak tarif edilen ve toplumun eşitsizlikler karşısında en kırılgan kesimlerini oluşturan bu iki hareket Fransa kamuoyunu uzun bir süreden beri meşgul etmektedir. Genel anlamıyla söylenirse, 1970’ler sonrası dünyanın yaşadığı toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümler bağlamında düşünüldüğünde günümüz Fransa’sı, aynı mekanı paylaşmalarına rağmen birbiriyle sınırlı ilişkiler kuran ve kendi sınıf dinamiklerini önceleyen bir toplumsallaşmanın yaşamaktadır. Bu toplumsal tabakaların diğerlerine sağır kalmaları ve sosyal devletin aşınmasıyla birlikte toplumsal mutabakatın kırılgan kesimler aleyhine bozulması, örgütlenmiş toplumsal kesimlerin dışında kalan düzen karşıtı muhalefetin sesini kamusal alana taşıyan son dönemin iki toplumsal hareketi Sarı Yelekliler ve Aşı Karşıtlarıdır. Bu iki hareketin, geleneksel sendikal hareketlerin dokunmakta zorluk çektiği ve yerleşik siyasal sisteme inancını yitiren toplumsal kesimlerin sesi olduğu söylenebilir. Ayrıca demokrasiye olan inancın zayıflamasının yarattığı hayal kırıklığı bu iki hareketin ortaklaştıkları noktalardan biridir. Sarı Yelekliler hareketinin katı bir ideolojik söyleme dayanmayan yatay örgütlenme deneyimi, onların Aşı Karşıtları ile ortak hareket etmelerini kolaylaştırmıştır. Benzer toplumsal kesimlere dayanan bu iki hareketin heterojen yapısı onların hangi toplumsal kesimlerin sözlerinin taşıyıcısı olduklarını tarif etmekte işleri zorlaştırmaktadır. Yer yer anti-semitik söylemleri, popülist ve aşırı sağın destekçilerinin bu hareketler içinde görünür olması ve düzen içi bir restorasyonu önceleyen siyasal ufuk bu iki hareketin sol ve diğer toplumsal muhalefetlerle buluşmasını engeller. Oysa makale boyunca vurgulanmaya çalışıldığı gibi her ne kadar bu sayılan negatif özellikleri taşısa da özellikle Sarı Yeleklilerin toplumsal talepleri ve “sınıfsal öfkeleri”, bu hareketin; kültüralist bir çerçeveye mahkum edilemeyecek kadar heterojen olduğunu ve sınıfsal bir potansiyel taşıdığının gözden kaçırılmaması gerekliliğini göstermektedir. Aşı karşıtlarında daha çok karşımıza çıkan “akıl

dışılık” iddiası, evrensel doğrulara savaş açmış bir toplumsal grup imajı yaratarak eşitsizliklerin, kovid-19 sonrası derinleşen yapısının anlaşılmasını gölgeler. Mesele aşı karıştılığından ziyade aşı özelinde kamusal sağlığa ve diğer hizmetlere erişimde kırılan nüfusların gün geçtikçe dışlanmasının yarattığı hoşnutsuzluktan yükselen toplumsal öfkedir ve bu öfkenin ileride başka bir biçim altında yeniden ortaya çıkacağını söylemek büyük bir kehanet olmayacaktır.

Kaynakça

Agamben, G. (2020). Covid-19: “Gerekçesiz Bir Acil Durumun Yarattığı İstisna Hali”. <https://terrabayt.com/dusunce/covid-19-gerekcesiz-bir-acil-durumun-yarattigi-istisna-hali/> (Erişim Tarihi: 07.10.2021)

Aeschimann, E. (2019). “Je n’y vois rien qui m’intéresse : Alain Badiou contre les “gilets jaunes””. <https://www.nouvelobs.com/idees/20190518.OBS13088/je-n-y-vois-rien-qui-m-interesse-alain-badiou-contre-les-gilets-jaunes.html> (Erişim Tarihi: 10.10.2021)

Atilla, H. ve Ün, M. (2018). “Ulusal ve Ulusötesi Toplumsal Hareketler ve Yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73 (3), 787-809.

Cardot, M. (2021). “Covid : ces 16 % de Français qui ne veulent pas des vaccins”. <https://www.lesechos.fr/economie-france/social/covid-ces-16-de-francais-qui-ne-veulent-pas-des-vaccins-1334302> (Erişim Tarihi: 10.10.2021)

Chroniques critiques, (2020). “Gilets Jaunes et Classes Sociales”. <http://www.zones-subversives.com/2020/07/giletsjaunes-et-lutte-des-classes.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2021)

Cohn-Bendit, D. (2018). “La Réaction des Gilets Jaunes est une Erreur de Fond.” https://www.lepoint.fr/politique/daniel-cohn-bendit-la-taxation-ecologique-est-juste-17-11-2018-2272174_20.php (Erişim Tarihi: 14.09.2021)

Coquard, B. (2018). “Qui sont et que veulent les « Gilets Jaunes » ? Entretien avec Benoît Coquard”. <http://www.contretemps.eu/sociologie-gilets-jaunes/> (Erişim Tarihi: 15.09.2021)

Çömlekçi, M. (2019). “Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Ağlarda İletişim: Eleştirel Bir Yaklaşım”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8 (4), 3001-3020. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/895306> (Erişim Tarihi: 29.10.2021)

Devicchio, A. (2019). “Les «Gilets Jaunes» Peuvent-Ils Faire Comme le Mouvement 5 Etoiles en Italie ?”. <https://www.lefigaro.fr/vox/politique/2019/01/28/31001-20190128ARTFIG00201-peut-on-comparer-les-gilets-jaunes-au-mouvement-5-etoiles-en-italie.php> (Erişim Tarihi: 16.09.2021)

Hall, S. ve Jacques, M. (1995). *Yeni Zamanlar*. Abdullah Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hardt, M./Negri, A. (2001). *İmparatorluk*. Abdullah Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hardt, M./Negri, A. (2004). *Çokluk. İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. Barış Yıldırım (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Klein, N. (2020). “Le Coronavirus du Capitalisme”. <https://la-bas.org/la-bas-magazine/chroniques/naomi-klein-le-coronavirus-du-capitalisme> (Erişim Tarihi: 14.10.2021)

Kolektif, (2018). “Birlikte Yaşama İlkeleri Işığında Sarı Yelekliler Hareketi”. <https://birikimdergisi.com/guncel/9268/birlikte-yasama-ilkeleri-isiiginda-sari-yelekliler-hareketi>

Koşar, A. (2021). “Gezi, Negri, Çokluk ve Sınıf”. <https://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/283-sayi-243/926-gezi-negri-cokluk-ve-sinif>

La Toupie (2021). “Poujadisme”. <https://www.toupie.org/Dictionnaire/Poujadisme.htm> (Erişim Tarihi: 24.09.2021)

Lancier, J. (2019). “Le Mouvement des “Gilets Jaunes” Apparaît Comme l’Expression de la Classe Ouvrière Majoritaire dans le Monde Aujourd’hui”. https://www.lemonde.fr/idees/article/2019/12/06/le-mouvement-des-gilets-jaunes-apparaît-comme-l-expression-de-la-classe-ouvriere-majoritaire-dans-le-monde-aujour-hui_6021898_3232.html (Erişim Tarihi: 20.09.2021)

Le Clerc, L. (2021). “Vaccin Contre le Covid : Une Nouvelle Lutte des Classes ?”. <http://www.regards.fr/politique/societe/article/vaccin-contre-le-covid-une-nouvelle-lutte-des-classes> (Erişim Tarihi: 22.10.2021)

LePoint (2018). “*Gilets Jaunes* : La Fronde Contre les Impôts, une Longue Tradition Française”. https://www.lepoint.fr/societe/gilets-jaunes-la-fronde-contre-les-impots-une-longue-tradition-francaise-17-11-2018-2272171_23.php (Erişim Tarihi: 25.09.2021)

Morin, E. (2020). “Fransız Filozof Edgar Morin: Koronavirüs Toplumda Yozlaşan Dayanışmayı Güçlendiren Bir Yaklaşım Oluşturabilir”. <https://t24.com.tr/haber/koronavirus-fransiz-filozof-edgar-morin-koronavirus-toplumda-yozlasan-dayanismayi-guclendiren-bir-yaklasim-olusturabilir,867723> (Erişim Tarihi: 18.10.2021)

Pelek, S. (2019). “Bir Sınıf Kavramı Olarak Prekaryanın Eleştirisi”. *Praksis*, 49, 103-123.

Sancar, N. (2019). Sarı Yeleklilerin Söylediği. <https://teoriveylem.net/tr/2019/01/sari-yeleklilerin-soyledigi/> (Erişim Tarihi: 29.10.2021)

Standing, G. (2014). *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*. Ergin Bulut (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Tormey, Simon (2006). *Yeni Başlayanlar İçin Anti-Kapitalizm*. Ümit Aydoğmuş (Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.

Vaillant, G. (2018). “Les Gilets Jaunes et le Mouvement 5 Etoiles ont en Commun le Rejet des Elites”. <https://www.lejdd.fr/Politique/les-gilets-jaunes-et-le-mouvement-5-etoiles-ont-en-commun-le-rejet-des-elites-3809939> (Erişim Tarihi: 27.10.2021)

Werly, R. (2021). “Entre «Gilets Jaunes» et Opposants aux Vaccins, une Redoutable convergence”. <https://www.letemps.ch/opinions/entre-gilets-jaunes-opposants-aux-vaccins-une-redoutable-convergence> (Erişim Tarihi: 05.9.2021)

Wieviorka, M. (2018). “Les « Gilets Jaunes », Qu’est-ce Que C’est ?”. <https://theconversation.com/les-gilets-jaunes-quest-ce-que-cest-108213> (Erişim Tarihi: 03.09.2021)

Zizek, S. (2020). “Coronavirus : Réinventer La Société”. <https://zintv.org/zizek-coronavirus/> (Erişim Tarihi: 19.10.2021)